

Хто така Марта?

КУПИТИ

Про книгу

Цей роман не розповість вам про Марту, хіба про Луку Левадського - орнітолога з вигаданого Львова, котрий у віці 96 років довідується про смертельну хворобу й вирішує гарно прожити відпущений йому час. Він їде до Відня, селиться в розкішному «Імперіалі» й заводить знайомство з однолітком, нитка життя якого також от-от увірветься. Удвох літні друзяки напиваються, бешкетують, обговорюють жінок і мріють про революцію. Роман весело, захопливо і трішки нахабно розповідає необарокову історію про радість буття і людську гідність.

МАР'ЯНА ГАПОНЕНКО

МАР'ЯНА ГАПОНЕНКО

Photo © Goethe-Institut

Мар'яна Гапоненко народилася 1981 р. в Одесі, вивчала там германістику, нині мешкає у Майнці (Німеччина) та Відні (Австрія). З 16 років вона пише німецькою вірші, прозу та драматургію, авторка чотирьох романів, лауреатка премії ім. Адальберта фон Шаміссо, австрійської літературної премії «Альфа» та літературної винагороди Марти Заальфельд.

«Своїм "Хто така Марта?" письменниця родом з України створила захопливий, надзвичайно поетичний шахрайський роман».

Ульріх Штайнметцгер, Nurnberger Nachrichten

«Ця книжка — немов грандіозне свято, певна, як дитяча віра, суверенна у своїй безстрашній мові, що вражає до останнього слова».

Ангеліка Оверат, Neue Zurcher Zeitung

ХТО ТАКА
МАРТА
ХТО ТАКА
МАРТА

ХТО ТАКА
МАРТА

ISBN 978-617-614-274-4

9 786176 1142744

Мар'яна Гапоненко

Хто така Марта?

Роман

З німецької переклала *Неля Ваховська*

ВИДАВНИЦТВО

Чернівці
2019

УДК 82-3
Г 19

Гапоненко, Мар'яна

Хто така Марта? Роман / Мар'яна Гапоненко ; пер. з нім. Нелі Ваховської. – Чернівці : Книги – XXI, 2019. – 208 с.

ISBN 978-617-614-274-4

Цей роман не розповість вам про Марту, хіба про Луку Левадського – орнітолога з вигаданого Львова, котрий у віці 96 років довідується про смертельну хворобу й вирішує гарно прожити відпущений йому час. Він їде до Відня, селиться в розкішному «Імперіалі» й заводить знайомство з однолітком, нитка життя якого також от-от увірветься. Удвох літні друзяки напиваються, бешкетують, обговорюють жінок і мріють про революцію. Роман весело, захопливо і трішки нахабно розповідає необарокову історію про радість буття і людську гідність.

Переклад цієї книги був здійснений за підтримки Goethe-Institut в Україні.
The translation of this work was supported by a grant from the Goethe-Institut which is funded by the German Ministry of Foreign Affairs.

Перекладено за виданням:

Marjana Gaponenko, *Wer ist Martha?* Suhrkamp Verlag, Berlin, 2012.

Усі права застережено. Відтворювати будь-яку частину цього видання в будь-якій формі та в будь-який спосіб, зокрема електронно, без письмової згоди правовласників заборонено.

© Suhrkamp Verlag Berlin 2012.

All rights reserved by and controlled through Suhrkamp Verlag Berlin.

ISBN 978-617-614-274-4

© Книги – XXI, 2019, *видання українською мовою*

© Нелі Ваховська, 2019, *переклад*

© Анна Стьопіна, 2019, *обкладинка*

І, поглянувши вгору, я побачив маленького й елегантного яструба, схожого на дрімлюгу. Він то піднімався на хвилі вітру, то падав, і так раз по раз (...) Здавалося, що у своєму самотньому шуганні йому не треба ніхто, крім ранку й ефіру, з якими він грався. Він не був самотнім – це земля під ним здавалася самотньою.

Генрі Девід Торо «Волден, або Життя в лісі», 1854

Тиранія розуму, напевне, найжорсткіша з усіх можливих, іще попереду... Що шляхетніша та чудесніша річ, то пекельніше нею зловживають. Пожежа й повінь – шкідливі прояви вогню та води – ніщо порівняно з лихом, якого накоїть розум.

Георг Форстер «Дружині в Нешатель», 1793

I

Любов – холодна. Холодна любов. Зате в могилі ми горимо та плавимося на золото... Левадський чекав сліз. Сльози не йшли. Він все одно витер обличчя. Огідно!

Щойно він із застиглим поглядом поклав слухавку. Що, як не нетерплячка, вчувалось у подиху лікаря? Нетерплячка й мерехтіння думок, ніяк із ним, Левадським, не пов'язаних: не забути розпушувач для тіста... засіб від молі, поліроль для меблів, що ще... Левадський через слухавку відчував запах своєї обридлості. Вдих, видих. Ну ж бо, старий, клади...

Левадський пішов у ванну й виблював. Разом зі скімленням із нього ринули сльози. Отак скімлячи, Левадський блював уперше за багато років. Востаннє він ще носив короткі штанці. Як звали ту дівчинку? Марія? Софія? Малá давала якомусь вусаню цілувати ручку. На столі перед нею – шматок торта. Школяреві Левадському горлянку стиснули ревності. Він укляк перед вікном кафе, зігнувся й вивернув уміст шлунка на тротуар. Повільно випростався, обмацуючи груди. Погляд дівчинки кудись повз нього, її широко розплющені очі, повні блаженства, – не від нього чи вусаня, а виключно від шоколадного торта...

Чого я тоді вхопився за груди? Левадський у дзеркалі чіплявся за склянку. Хай би я виблював собі серце, хай би мені руки-ноги відмовили! Я ж мав помітити, що щось не так!

Левадський сполоснув рота, зняв душеву лійку і спрямував струмінь на свою щелепу, яку разом із іншим виплюнув у ванну; посеред блювотиння вона була схожа на перевернутий човен. Вода ривками штовхала до стоку безбожно дорогий і неймовірно непрактичний кнопковий протез. Левадський нахилився й скептично взяв його в руку – мертва істота, від якої можна очікувати хіба останнього вибрику.

Ні, він не хотів би ще раз зустріти ту дівчинку. Якщо вона досі й жива, то або сліпа, або в маразмі, або прикута до візка. Як же її звали? Марія? Аїда? Тамара? Чи доїла вона свій торт після шоу Левадського перед вікном? Байдуже.

У склянку полетіла таблетка. Після коротких роздумів вона взялася піною й завертілася – п'яна бджола. Левадський обережно вкинув протез у склянку слідом за таблеткою. Плюсь... Відколи він придбав штучну щелепу, цей звук його заспокоює. Можливо, тому що він передує приходу сонька-дрімка. Ось у чому, мабуть, його магічна принада. Плюсь... Левадському вже злипаються очі. Плюсь... І от на дзизкучих надкрилах жука-бронзівки він уже шугає на захід сонця. Дівчинко, що солодше за шоколадний торт? Тільки сон. А що солодше за сон? Тільки смерть.

Короткою і складною дорогою до вітальні Левадський обурено відзначив, що телефон зеленіє, наче нічого не трапилося, наче йому, Луці Левадському, професору emeritus із зоології, щойно не виголосили в слухавку смертельний вирок. «Маємо поговорити про Ваші аналізи – в лікарні, якомога швидше». Левадський зрозумів. Не було сенсу розмовляти далі. Та й про що? Якби аналізи були добрі, тамті не телефонували б у неділю, по обіді, коли літні пацієнти

здебільшого сплять. Про погані аналізи не повідомляють по телефону. Якби лікар був вихований, як належить, то особисто постукав би зеленим дзьобом у його двері, щоби повідомити смертельну звістку. Кров досі гупала Левадському в скронях. «Заходьте!» – здається, сказав він лікарю на другому кінці дроту. Чи тільки подумав? Левадський дедалі частіше ловив себе на тому, що не розрізняв думання, говоріння й мовчання і що це дедалі більше втрачало для нього вагу.

Двома шаргітливими кроками він дістався на середину вітальні. Книжки струнчилися на гілках і розгалуженнях його солідної бібліотеки. Здавалося, в запилюжених променях сонця вони чекали на невеличку виставу; книжки буквально затамували подих. Не сьогодні, подумав Левадський. Крапля на його носі заграла веселковими барвами, перед тим як лягнути на паркет. Ще один шарг – і він уже сидів у своєму кріслі-гойдалці біля вікна.

Левадський заплющив очі, впевнений: так він мав переконливий вигляд, справжній і живий, як тоді, перед вікном кав'ярні. Саме так, як сидів, – зі стовпом сонячного світла на грудях. Чи, може, стовп – то ніякий не стовп, а спис, що проштрикнув його, старого дракона? Він посміхнувся. Якби цієї миті хтось глянув на його лице, то подумав би, що в стариганя під язиком тонюсінька скибка лимона. Однак не було нікого, хто подивився б на Левадського. Відколи він почав старіти, він завжди був сам.

Старіти він почав маленьким хлопчиком. Він старів, коли під час косовиці йому на плече скочила вільшанка. Наче вранішня зоря. Вона сиділа на Левадському, схожа на щойно випечений ніжно-рожевий хлібчик на тоненьких лапках. Вільшанка була важливішою за будь-який орден. Вона перетворила його на людину. На стариганя! Годинник Левадського запустився і цокав дедалі гучніше від кожного поруху пташки.

Він старів, коли спостерігав зі шкільного вікна, як сойка ховає здобич. Як витрясає з горлянки один за одним два жолуді, закопує їх у землю й позначає місце яскравим листям. Та сойка... Блакить на облямівці крилець і очі кольору сапфірової ночі – сойка бешкетливо нахилила голівку: Левадський-Левадський, я знаю, що ти знаєш! Левадський старів щоразу, коли на весіллях чи похоронах длубав виделкою ледь теплі курячі стегенця. Він старів, коли завдавав нищівного удару ложкою по вареному яйцю на сніданок. Старів, коли в місті-курорті Ялті мартин крав шматок торта з його руки. «Ти поцупив мою радість!» – вигукнув того разу Левадський, тупнув ногою, але одразу ж зрозумів: ніхто і ніщо не може вкрасти радість. Радість – не торт. Він старів особливо сильно, коли одного осіннього дня стояв перед тумбою з афішами нових фільмів, читав, задержав голову, й голубиний постріл влучив йому в око. Він поціливів Левадському прямо в серце, просто в його старече серце. Левадський старів від кожного вибуху голубиних крил, від кожної кольорової плями, яка шугала повз нього і яку він ідентифікував як сивку звичайну, молодого чорного дрозда чи самичку шпака. Старів, коли, вперше цілуючи дівчину, раптом помітив у сутінках стрімку тінь. «Чорт забирай! Сичик-горобчик!» – заволав він у круглі відляку дівочі очі й постарів, і ще трохи наблизився до того Левадського, яким мав стати в майбутньому.

А ще музика, це вона завдавала нищівних ударів прийдешньому стариганю. Вона проковтувала й випльовувала його, щоб знову заковтнути. Дитина-Левадський, старигань-Левадський був надто наївний, аби проклясти той день, коли наміряв собі, що віднайшов музику. Це вона знайшла його, проникла в нього, немов нестримне кашикання, від якого він скоцюрблювався дедалі більше і позирав на неї знизу вгору, горбатіший за горбаня. Так Левадський проживав своє життя. Його горб ріс, як

і пошана до музики та птахів. Однак ні музика, ні птахи не підштовхували його до могили, щоб виправити горб.

Ось і все, чорт забирай! Левадський слабко ляснув по худому стегну. Отже, підозра на легенеvu карциному підтвердилася! На це вказував терплячий і сповнений фальшивої поваги шепіт лікаря на тому кінці дроту. Це вразило старого сильніше, ніж якби діагноз проволали йому в слухавку.

Він би з радістю промовив молитву – щось піднесене, однак усе, що спадало на думку, було або якесь невимовне, або споганене страхом смерті та жалощами до себе. Бруд, просто бруд. Зрештою, все на цьому світі відсилає до людини, лише до неї. Навіть у начебто найбезкорисливіших порухах духу прозирає маленьке «Я! Я! Я!» – і крихітний актор, посвистуючи, відхиляється за куліси, здавалося б, найщиріших почуттів. Огидно, подумав Левадський, вже й удар долі не зустрінеш із високо піднятою головою. Думаючи це, він знав, що інший Левадський, немов на підтвердження цієї думки, щойно піднявся над ним на висоту капелюха, щоби поглузувати з картини: старигань із карциномою легень у кріслі-гойдалці, з помпезним стовпом сонячного світла на курячих грудях, і, наче окремо від нього, незліченні пилинки, що витанцьовують на світлі, оприявнюючи його...

Левадський випнув губи й подумки сплюнув на килим. Що ж ще він мав думати, коли все, що він знав про людину, сповнювало його огидою? Ця дешиця знань псувала йому радість незнаного, загадок природи, які ще треба розгадати. Власна незмога їх пізнати бісила його, наче жовторотика, що мусить летіти проти вітру. Нехай вже молодь розкриває таємниці сотворіння – ця думка відлунювала в Левадському тупим бодем. Ні, він зовсім не відмовляв у розумі іншим, тим, які будуть після нього.

Просто Левадський вважав, що людство має якусь награну пошану до Простого й Великого, йому було шкода те Просте й Велике, адже люди досліджують природу винятково з цікавості; кожен урочистий жест – підлабузництво, кожна дія (навіть якщо це дослід на собі з фатальними наслідками чи багаторічна самопожертва в ім'я науки) – не що інше, як егоїстична впертість, чисте тобі самоствердження.

Тремтячи, Левадський підвівся з крісла. І тут він збрехав: людство людством, але не Просте й Велике було йому шкода, а те, що йому не дано зробити крок назустріч цій загадці. Він заздрих і ревнував, сердився на інших, добре знаючи, що загалом усі зусилля марні: скільки існуватиме світ, таємниця життя щоразу відсуватиметься далі.

Я довго топтав земну кулю, подумав Левадський. Він відчинив балконні двері й знову всівся у крісло. Запилюжена завіса на якусь мить окреслила профіль його гостя – вуличного повітря. Вулиця зайшла до бібліотеки Левадського, сповнила її обтяжливими, однак такими бажаними ознаками життя – сигналами авто, дитячим криком і вічним поспіхом жіночих підборів. Чути було й уривки воронячого спілкування: Люблю тебе – І я тебе – Нагодуй мене! «Антонидо! Вдягни штанці! Негайно!» – командував материнський голос. Левадський звів бровою: коли він був в Антонидиному віці, таких дівчачих імен не було, а дівчатка ще носили спіднички.

«О-хо-хо», – зітхнув Левадський. Дивно, чому натяк на скорий відхід не вбив його на місці, а здійняв стільки пилу. Підборіддя Левадського лягло на груди, немов порожня шухляда на стіл: тут брати нічого, злодію, облиш мене. Він відкрив рота. Тепер сонячний промінь порпався у його ротовій порожнині. Левадський висолопив язика, потім сховав. Пташки таки кращі за нас, подумав він, не в останню чергу через те, що можуть по-справжньому розтулити

дзьоба, – на відміну від людини, в якій рот відкривається виключно опусканням нижньої щелепи; птахи ж водночас трохи піднімають і наддзьобок!

Левадський повільно закрив рота. Він пригадав, як багато років тому спостерігав у бінокль за горихвісткою з жирним кліщем під оком. Здавалося, пташину кліщ не турбував. Самчик ніжно тріпотів оранжевим хвостом перед нареченою на залитому сонцем мурі. Левадський був ладен поклястися, що самичка посміхалася до залицяльника, поки той токував і трусив тільцем. Він завжди підозрював, що пташки вміють посміхатися. Аж тепер, сидючи у кріслі-гойдалці, Левадський раптом зрозумів, як вони це роблять: самичка посміхалася своєму обранцеві поглядом. Попри гидкого кліща під оком. Вона всміхалася до нього, бо йому була кришка.

Від думки про те, що тіло віддане на поталу паразиту, що легеня стала поживою якомусь річковому гаду, Левадський кілька разів із прикрістю гойднувся у кріслі. До того ж не лише захребетнику, а ще й комбінації хімікатів, якщо погоджуся на цирк із хімією, подумав Левадський і стиснув кулаки. Він помітив, що після телефонної розмови надто часто вживає негарні слова, ті, яких завжди уникав у своєму житті: гад, чорт забирай. Обурювало саме те, що він блював, – безперечна ознака його занепаду. Кому до того є діло, подумав Левадський, що я скоро відкину копита. Він розплющив очі. Ну от, прошу, відкину копита – он як тепер заговорив! Так мені й треба! Здохну і згнию! Левадський відмахнувся, охаючи, встав із крісла і пошаргав до полиць із медичними довідниками.

Циклофосфамід – звучить, як бандит... – притлумлює швидкий поділ клітин. Побічна дія: нудота, блювота, випадіння волосся. Може завдати шкоди нервам і ниркам та призвести до втрати слуху, а ще до незворотної втрати моторної функції, викликати лейкопенію, недокрів'я

і сліпоту. Смачного, еге ж. Левадському кортіло подзвонити лікареві й пощобетати у слухавку.

Тю-тю!

Ку-кю-кю-ке-чік-ке-чік!

Іу-іу-іу-іу!

Тю-і-і!

А коли лікар запитає, що це все значить, Левадський не відступить від правди: то сичик-горобчик закликає собі пару, Ви, дурню! І покладе слухавку. От шибеник. У свої дев'яносто шість Левадський був налаштований на бешкет. Запилюжена тюлева завіса потягнулася до нього, повільно, наче під водою, за нею – ялина перед будинком, із дешицею золота в зеленій кроні, й птахи, птахи, птахи, що голосами та світлотінями перестрибували з гілки на гілку, з дерева на дерево, з хмари на хмару, з дня на день, – янголи, але поміж людей.

Раптом Левадського охопило відчуття, що йому потрібен ціпок. Він схилився на книжковий стелаж, здивований, як досі жив без ціпка, похитав головою і приписав цей недогляд розсіяності. «Ад'ю», – сказав Левадський медичному словнику в своїх руках, перед тим як закрити. Роззирнувся по квартирі, не знаючи, що робити. Замість полоти квіти, зварити кашу чи витерти пил, щоб заспокоїтися, він вирушив на прогулянку квадратом своєї бібліотеки.

Здається, єдине, чим насправді володіє людина, – це Ненагране. А єдиним Ненаганим у людині, думав Левадський, хукаючи на свою лупу, є її гордість! Він гордився своїми стінами, заставленими книжками. І хоч ця риса належала до смертних гріхів, як вона могла бути недоброю чи негідною, якщо вона – чистіша, щиріша й безоглядніша, ніж любов, здатність до якої людина собі намріяла? Тільки гордість не потребує обґрунтування і шанувальників, аби не згаснути. Можливо, вона отруєє душу. Але вона також трохи звеличує людину, навіть якщо й у сумнівних сферах,

звідки стає видно спалахи незмірно більшого щастя. А найкраще: один-єдиний вибух гордості усуває підґрунтя для самотності. То чом би не піти на цей гріх?

«А що як я ніколи не був здатний до любові? – запитав Левадський у вузького корінця книжки з тісно позліплюваними золотими літерами – „Приручення особливо впертих папуг“. – Тоді я принаймні був спроможний на гордощі, я пишався тобою, книжечко. Кажуть, від любові закоханий не відчуває землі під ногами – так і мене гордість підносила вгору. І хоча ширяв я невисоко й недовго, зате ніколи не сторчакував. Я м'яко приземлявся у свою матерію – в бібліотеку. І ніколи не зазнавав розчарування...» Левадському на вернулися сльози, але він здогадувався, що то більше через лікарів дзвінок, а не від урочистої миті, й заборонив собі плакати. Витримка ще доправить мене до могили, подумав Левадський: навіть найприродніші речі раптом здалися йому непристойними. Прямота, сказав він книжкам, – це порска річ: ледь привидівшись, вона вислизає крізь пальці. Левадський ще раз хукнув на лупу й витер її рукавом сорочки. Привиджати! Як я висловлююся! Йому не хотілося думати, що колись оцією патетичною позою він міг зачаровувати іншу статть, раніше, коли в голові йому були самі лише пташині токування та кладки. Однак він думав, думав із легким присмаком гіркоти. Проживши інтенсивне наукове життя, він знав: жінки цікавили б його набагато більше, якби не наголошували на кожному кроці, що вони інакші від чоловіків. Якби вони, як пташині самички, були трохи сірішими та тихшими, то, можливо, й пробудили б у потрібний час його інтерес. Тоді Левадський також радо спарувався б із однією з цих істот. От тільки навіщо – він не знав.

Левадський дістав із полиці книжку та здув пил. Словник воронової мови Дюпона де Немура, неповне видання. Один колега, орнітолог-француз, провіз

факсиміле контрабандою через Залізну завісу точно на сімдесятиріччя Левадського, сховавши книжку в пиріг. Радість так затуманила імениннику голову, що він поцілував француза у вуса, на очах у всієї кафедри. Хтось підняв келих – Левадський це добре запам'ятав – і проголосив: «Поцілунок без вусів – як яйце без солі!» Вони пили за міжнародну дружбу та вивчення воронів, лунало «Прийде той день, коли...» й «...з урахуванням усього, не буде утопією...». Вони цокалися й ляскали один одного по плечах: «Від прадавньої риби до пташки – одним махом!» – «Від дводишної риби до людини – не встигнеш оком змигнути!» Йому бажали багато років насолоджуватися цією унікальною та цілковито нецікавою, з погляду науки, книжкою. Ювілей був водночас його прощанням. Він полишав університет і студентів – усе те, до чого в нього ніколи по-справжньому не лежала душа, – з думкою, що довго не проживе. «Adieu, mon ami!» – намагався жартувати Левадський, стоячи напроти француза в аеропорту. Той швидко закивав та ухилився від братнього поцілунку під приводом раптового кашлю. В літаку вусаня наздогнав інфаркт. Левадський якийсь час марудився думкою, що це він своїм колегіальним поцілунком довів французького колегу. Якби він був пояснив, що в його країні це такий звичай, як і слабке рукостискання в Центральній Європі, добродій, може, й не помер би.

«Надто гарна книжка», – сказав Левадський. Він промовив це достатньо голосно, щоб інші книжки також почули. «Отака вона, доля людська, діти мої, – урочисто продовжив Левадський, – приїздить один чужинець, обдаровує другого й пускається духу!» Книжки слухали так, ніби Левадський не розповідав їм цю історію разів із двадцять. «А я ж того дня – не повірите – думав, що це я скоро помру! Надто гарний дарунок...»

Левадський відкрив книжку й погладив сторінки кістлявими рипучими пальцями. Він рипів від кожного поруху, ще дитиною. Навіть коли зітхав або чхав. Якось на нього напала гикавка, і він рипів від кожного гикну, сміявся з того й рипів іще дужче. Так минув цілий день. Левадський із насолодою гортав сторінки словника:

Кра, Кре, Кро, Крон, Кроной
Гра, Грес, Грос, Гронс, Грононес
Крае, Креа, Краа, Крона, Кронес
Крао, Кроа, Крое, Кроне, Кронас
Краон, Крео, Кроо, Кроно, Кронос

Яке щастя, що я знаю французьку, подумав Левадський, інакше довелось б учити її в сімдесят, щоб прочитати цю прекрасну книжку. Зведений каталог воронячої мови, простий і скромний, тихо й могутньо чаївся на 27 сторінках. Левадський пригадав кепський стан, який щоразу охоплював його від читання словника. Він завжди шпортався об слово, яке вказувало, що, можливо, людство у своїх пошуках просвітлення не побачило вирішального відгалуження у мові воронів. Тільки якого? Левадський гортав і відчував, як жар піднімається його округлою спиною.

Кра (тихо, задумливо, до себе самого) – я є
Кра (тихо, довго) – у мене все добре, або я готовий
Кра (рубано) – облиш мене
Кра (ніжно, кокетливо) – привіт, або прокинься, або пробач дурницю
Кра (запитально, коротко) – що робити? або куди?
Кра (запитально, довго) – тут хтось є?
То що ж це було за слово?
Крао (голосно й вимогливо) – голод
Крое (затиснуто) – дякую, велике спасибі, цілую ручку

Кроо (довго, на все горло) – йди геть!
Карр (рішуче) – ад'ю!
Кро...

Кронос! Оце слово! «Полетімо» мовою воронів, хронос по-грецьки. Левадський закрив книжку. Людство промчало повз це відгалуження, повз своїх родичів – братів-тварин. І це поховало ідею спільної прамови! «Любі книжки, – звернувся Левадський до бібліотеки, – те, що сучасна психологія тварин уперто відмовляється визнати у вищих хребетних здатність до абстрактного мислення та функціонування мовного центру, – не просто скандал. Це фатально! Але ж існування спільної прамови очевидне. Скажіть, хіба тварина справляє враження апатичної? Навпаки, на вигляд вона бадьора й допитлива, не тому, що саме знесла яйце, а тому, що володіє мовою. Мовою... – розмірився Левадський і випнув кадика. – Подібно до нас тварина назвала й засвоїла всі відомі їй предмети та явища. Інакше вона давно здохла б в ізоляції, темряві й мовчанні безсловесного духу, навіть загострені чуття не змогли б компенсувати відсутність мови. Як і ми, тварина осягнула світ – саме шляхом його називання!»

Левадський вологим поглядом ковзнув по книжкових полицях і продовжив трохи тихше: «Коли людство почало збільшувати й розвивати свої духовні й ремісничі вміння, нас оповив густий цивілізаційний туман, від якого ми почувалися то близькими до Бога, то ним покинутими. Але ж, Боже мій, як жалюгідно! Ми ж лише завжди розширювали прірву між ним і нами. Між тваринами й нами».

Левадський промовляв до книжок, немов до найобдарованіших студентів: «Існування спільної прамови здається беззаперечним з погляду фізіології та філології. Але звідки філологія візьме засоби, щоб довести здатність тварин до мови, щоб вивчити її граматику?» Згідливе мовчання

книжок підхльоснуло красномовство Левадського. «Прийде день, – продовжив він, – коли словники тваринних мов приноситьимуть видавцям не кпини та знущання, а славу й пошану. Видавці будуть сором'язливо опускати очі, – Левадський сприкрено втупився в підлогу, по якій протяг перекочував кілька пилинок, – розчавлені тим, що так пізно побачили у тварині свого рівноцінного сусіда, друга, в чию мову й безсмертну душу вони нарешті знову повірили через стільки часу...»

Книжки мовчали далі. Сподіваймося, що ще не пізно відновити цю дружбу, хотів сказати Левадський, але просто промовив це подумки сам до себе.

II

Левадський вирішив одягнути свій святковий костюм, пов'язати улюблену краватку-метелик в екстравагантні червонодзьобі галки й поїхати в місто. План був чіткий: придбати ціпка, зайти в пристойну цукерню та їсти торт, поки від солодкого не заколе в щелепу, поки не відчує: він живе, і живе непогано!

Вдягаючись, Левадський прийняв низку рішень: він наче випадково доторкнеться до офіціантки, якщо трапиться гарненька. А якщо його обслуговуватиме чоловік – підставить ніжку. Своему лікарю він більше ніколи не дзвонитиме, а якщо той сам зв'яжеться – Левадський із жахливим криком кине слухавку. Нехай себе опромінює і сам жере ті високотоксичні препарати. Замість цього Левадський щодня до самої смерті насолоджуватиметься шматком шоколадного торта на честь своєї матінки-вдови, котра мала за звичай замовляти малому шоколадний торт у найкращому віденському готелі в добу між двома війнами.

«Авжеж!» – сказав Левадський дзеркалу, плюнув у долоню і пригладив єдине тонке й досить довге пасемце до потилиці. І як він міг крокувати життям без ціпка?! Не

диво, що він кульгав, із ціпком таке з ним ніколи не трапилося б.

Дорогою до автобусної зупинки Левадський кілька разів зупинявся й сякав носа. Він вирішив до смерті більше не користуватися картатими носовичками, а тільки білими, які він купить у місті разом із ціпком, капелюхом і новими сорочками з чистої бавовни. Не розглядається нічого, крім сорочок із перламутровими гудзиками! – думав Левадський в автобусі, вмощуючись на місці для вагітних та інвалідів. Поряд сіла жінка на останніх місяцях вагітності. «З мене досить, розумієте!» – сказав він майбутній матері й одразу ж відвернувся: жінка була безпрецедентно негарна. Автобус зупинився. Левадський вийшов, але не там, де треба. Ото дурня! – розсердився він. Тепер доведеться човптити через площу Дружби, ще й по всій вулиці Космонавтів! Можна ж було проїхати ще дві зупинки. Та вже добре, свіжий вітер дме у спину – нехай дорога не зна зупину... Гай-гай, конику, рушай!

Під каштаном стояв сліпий і терзав гітару. Левадський цілеспрямовано підійшов до нього й підняв указівний палець: «Обережно, тут каштани, щоб у Вас не влу...» Сліпий опустив гітару й ошкірився. Левадський наступив на його шапку.

«Вжисся, – прошипів сліпий із південним акцентом, – чи тобі помохти?» Левадський знизав плечима й пішов далі. За кілька кроків він зупинився і вхопився за груди: щелепи не було.

Може бути лише вдома, подумав Левадський, і раптом відчув страшенну втому. Він розвернувся до лавки. На ній сиділи три літні пані в хустинках. Одна плела, друга годувала кульгавого голуба, третя читала книжку. Левадський ледь вклонився ї, кректячи, всівся біля читальниці. «Ура», – сказав він, витер піт із чола й зазирнув у її книжку. «Тим дивовижнішою є постійна температура майже 35 °С

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ